

# DEINSTITUCIONALIZACIJA

Tvarus perėjimas nuo institucinės globos  
prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų





# DEINSTITUCIONALIZACIJA

Tvarus perėjimas nuo institucinės globos  
prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų

---

Deinstitucionalizacija – kas tai yra ir ką ji apima? Ar pakanka vaikų globos namų uždarymo ar suskaidymo į mažesnius darinius, kad galėtume kalbėti apie sėkmingą vaiko globos sistemos pertvarką?

Šiame dokumente rasite svarbiausias vaiko globos sistemos pertvarką apibūdinančias nuostatas, kurios, tikėtina, leis tinkamai suprasti šį procesą.

Institucijų, ypač didelių, kuriose gyvena didelis skaičius be tėvų globos likusių vaikų žala yra įrodyta jau seniai.

Įvairiose šalyse atlikti tyrimai, kurie apima daugiau nei 60 metų vykdytų analizių, stebėjimų ir vertinimų, rodo, kad dažnai vaikai, patekę į instituciją jauname amžiuje, šioje sistemoje lieka iki pat pilnametystės. Įrodyta, kad institucijose globojami vaikai: turi žemesnį intelekto koeficientą nei jų bendraamžiai, žemesnį išsilavinimą, jiems labiau būdingos suicidinės mintys, jie dažniau susiduria su tokiais problemomis tolimesniame gyvenime kaip nedarbas, benamystė, seksualinis išnaudojimas, į(si)traukimas į prostituciją, narkotinių medžiagų vartojimą, nusikalstamas veikas, įvairios emocinės problemos.

Todėl didelių vaikų globos institucijų likti nebeturi – tokio tipo institucijos yra žmogaus teisių pažeidimas ir sulošintas vaiko gyvenimas. Siekdama spręsti šią problemą, Lietuva pradėjo deinstitutionalizacijos procesą.

## KAS YRA IR KAS NĖRA DEINSTITUCIONALIZACIJA?

” Deinstitutionalizacija  
nėra vaikų globos namų  
uždarymas. “

### **Deinstitutionalizacija – tai:**

- sisteminis, paremtas politine valia pokytis, kurio galutinis rezultatas yra sumažėjusi priklausomybė nuo institucinės globos ir padidėjęs priėjimas prie paslaugų, kurių tikslas yra išlaikyti vaikus jų biologinėse šeimose ir bendruomenėse.
- Politine valia paremtas reformos procesas, kuriuo siekiama: 1) mažinti priklausomybę nuo institucinės ir stacionarios globos, didinant globą ir

paslaugas šeimos ir bendruomenės aplinkoje; 2) užkirsti kelią vaikų atskirumui nuo tėvų, teikiant tinkamą paramą vaikams, šeimoms ir bendruomenėms; 3) plėtoti paramą ir pagalbą asmenims, paliekantiems globą (tiek institucinę, tiek išeinantiems iš globėjų šeimų ir šeimynų), užtikrinant šių asmenų socialinę įtrauktį ir sklandų perėjimą iš globos į savarankišką gyvenimą (*Eurochild, Hope & Homes for Children, 2012*).

**Ką tai reiškia?** Tai reiškia, kad valstybė privalo sukurti efektyviai veikiančią paramos, paslaugų ir pagalbos šeimai ir vaikui sistemą, kuri užtikrina lengvai prieinamą, atitinkantį individualius poreikius, veiksmingą visapusį palaikymą tais atvejais, kai vaikui ir šeimai jo reikia, kad šeima galėtų susidoroti su jai tekusiais iššūkiais, krize ar rizikos faktoriais, vaikui augant šeimoje. Vaiko išėmimas iš šeimos turi būti kraštutinė priemonė, taikoma tik tais atvejais, kai vaiko gyvybei ir/ar sveikatai kyla pagrįstas pavojus.

**Kodėl tai svarbu?** Efektyvi paramos, paslaugų ir pagalbos šeimai ir vaikui sistema leidžia tinkamai įgyvendinti Jungtinių Tautų (JT) vaiko teisių konvenciją bei joje numatytus valstybių įsipareigojimus. Lietuva šį tarptautinį žmogaus teisių mechanizmą ratifikavo 1995 m. ir tokiu būdu įsipareigojo kurti tinkamas sąlygas vaikystės apsaugai.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 4 str. nurodo, kad valstybė pirmiausia skiria visus turimus išteklius, kad užtikrinti šalyje augančių vaikų gerovę, jų laimingą ir sveiką vaikystę vaikams palankioje aplinkoje.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 18 str. 2 dalis nurodo, kad valstybė turi padėti tėvams ar teisėtiems vaiko atstovams tinkamai rūpintis vaiku ir jo poreikiais, auklėti ir ugdyti vaiką šeimos aplinkoje taip, kad tai atitiktų geriausius vaiko interesus.

Tad deinstitucionalizacija reiškia pokyčius paslaugų, pagalbos ir paramos šeimoms, auginančioms vaikus sistemoje, kas leidžia mažinti priklausomybę nuo institucijų, kadangi palapsniui mažėja poreikis išimti vaikus iš šeimos ir apgyvendinti kitoje aplinkoje.

Suvokimas, kad deinstytucionalizacija nėra paprastas vaikų globos namų uždarymas ar išskirstymas į mažas institucijas yra svarbus tuo, kad tai:

- skatina sutelkti dėmesį į prevenciją ir ankstyvąją intervenciją, kai užkertamas kelias vaiko išėmimui iš šeimos, o šeima gauna reikalingą pagalbą ir paslaugas toliau augindama vaiką
- mažina grėsmę, kad pertvarkos turinys orientuosis tik į rizikoje esančias šeimas (kai tuo tarpu paslaugos turi būti plėtojamos visoms šeimoms ir jose augantiems vaikams) arba tik į vaikus, jau esančius institucinėje globoje
- užkerta kelią „tarpinstitucinei deinstytucionalizacijai“, kai vaikai yra perkeliami iš didelių pastatų į mažesnio ploto patalpas, nekeičiant darbo metodų ir vaikams prieinamų paslaugų spektro. Bendruomeniniai globos namai – tai ne tik mažesnis pačios institucijos plotas. Tai taip pat didesnė atsakomybė už vaiko gerovę, vaiko apsaugą ir pasikeitęs darbo su vaikais globoje turinys
- užtikrina, kad vaikai yra bendruomenės dalis, o bendruomenė yra pratinama prisiimti atsakomybę už vaikus ir šeimas, bei bendruomenėje kylančias socialines problemas ir jų sprendimą
- užtikrina orientaciją į paslaugų plėtrą, kas skatina šeimos ir vaiko gyvenimo kokybės gerėjimą
- mažina stigmatizaciją, socialinę atskirtį
- stiprina ir didina teikiamų paslaugų kontrolę, stebėseną, teikiamos pagalbos poveikio vertinimą.



” Suvokimas, kad deinstitutionalizacija – tai pirmiausia didesnės investicijos į VISAS šeimas ir jose augančius vaikus leidžia sutelkti dėmesį į sprendimą – kaip sėkmingai padėti šeimai išlaikant vaiką šeimoje? Įsitikinimas, kad turime uždaryti didžiulius globos namus, vaikus išskirstant po mažąsias institucijas, globėjų šeimas ar atiduodant įvaikinimui yra pavojingas – juk deinstitutionalizacija yra pirmiausia vaiko teisės į šeimą ir gyvenimą bendruomenėje užtikrinimas, o ne vaikų globoje skaičiaus didinimas.“

Atsižvelgiant į tai, kad pirmiausia turi būti investuojama į pagalbą šeimai ir vaikui, vaikui augant biologinėje šeimoje, deinstitutionalizacijos procese globos institucijų uždarymas yra galutinis, o ne pirminis pertvarkos taškas.



# DEINSTITUCIONALIZACIJA – TAI:

Siekis, kad vaikas būtų išimtas iš biologinės šeimos tik kraštutiniais atvejais, kai kitokių alternatyvų nėra, nes šeimoje kyla didelė, pagrįsta grėsmė vaiko gyvybei ir/ar sveikatai, ar galimas ilgalaikis neigiamas poveikis vaiko raidai. Išeinant iš šio supratimo, deinstitutionalizacija yra ne institucijų uždarymas, skatinant globą ir įvaikinimą, o procesas, kuriuo siekiama sukurti veiksmingą vaiko ir šeimos gerovės sistemą, gebančią laiku, lanksčiai ir efektyviai reaguoti į šeimoje atsirandančius pagalbos, paramos ar paslaugų poreikius, ir suteikti atitinkamą pagalbą, paramą ar paslaugas bet kuriai šeimai ir joje augantiems vaikams, tokiu būdu užtikrinant sąlygas vaikui augti savo šeimoje.

## KOKIE YRA DEINSTITUCIONALIZACIJOS KOMPONENTAI?

---

### Investicijos į šeimas ir vaikus

Turi būti įvertintos visos esamos investicijos į šeimą ir vaiką (finansuojami projektai, vykdomos programos, veiksmų planai, strategijos, kt.), vertinant jų poveikį, naudą ir pokytį, kuris sukuriamas vaiko ir šeimos gyvenime. Remiantis vertinimo duomenimis, investicijos (biudžetas) turi būti atitinkamai perstruktūrizuojamos, pvz., nutraukiant didelio poveikio ir naudos neturinčias programas, didinant efektyvių paslaugų finansavimą, skiriant finansavimą sritims, kuriose paslaugų trūksta. Kitas svarbus aspektas yra tas, kad projektinį paslaugų finansavimą turi keisti paslaugų pirkimas partnerystės pagrindu. Tai leis užtikrinti paslaugų nuoseklumą ir tęstinumą.

### Paslaugų plėtra

---

Būtina didinti laiku ir lengvai prieinamą pagalbą bei paramą vaikams ir šeimoms, užkertant kelią vaikų atskyrimui nuo tėvų. Paslaugos ir pagalba turi būti prieinama visoms šeimoms, ne tik esančioms krizėje ar rizikoje.



Tuo pačiu, svarbu įvertinti esamas paslaugas ir tai, kiek jos atitinka šeimų ir vaikų poreikius. Pvz., bendraujant su vietiniu lygmeniu dirbančiais specialistais vienos savivaldybės atstovai pasakojo, kad turi puikiai veikiančią Anoniminių alkoholikų grupę, tačiau kai kurie bendruomenės nariai, kuriems tokia paslauga yra reikalinga, ją nesinaudoja. Kodėl? Jie neturi galimybių nuvykti iki grupės susitikimų. Tai reiškia, kad paslauga yra neefektyvi, nes ji nėra prieinama visiems, kuriems jos reikia. Sprendimas būtų didinti paslaugos prieinamumą, pvz., užtikrinant transportą/nuvažiavimą iki susitikimų. Taigi, planuojant paslaugų kokybės gerinimą ir naujų paslaugų kūrimą, būtina atsižvelgti į visus, net pačius smulkiausius aspektus. Kartais reikia tik mažo pokyčio, kad paslauga turėtų didesnę poveikį ir taptų efektyvesnė.

---

## Esamų resursų pritaikymas

Pertvarka nereiškia, kad viskas, kas buvo daroma iki tol yra neteisinga ir neefektyvu. Daugelis savivaldybių turi įvairių, puikiai veikiančių paslaugų, tinkamą infrastruktūrą kurti naujas ar stiprinti esamas paslaugas. Pvz., globos institucijų patalpos gali būti pritaikytos naujoms paslaugoms teikti. Todėl pertvarkos procese, savivaldybės pirmiausia turi išsamiai įvertinti esamą situaciją ir vertinimo metu surinktos informacijos pagrindu stiprinti paslaugų sistemą.

Vertinant esamą situaciją, svarbu išsiaiškinti:

- Kokios paslaugos yra prieinamos šeimoms, auginančioms vaikus? Rizikos grupės šeimoms? Stebimoms šeimoms? Kitoms šeimoms?
- Kokie yra pagrindiniai visų šių šeimų poreikiai?
- Ar esamos paslaugos atitinka tuos poreikius ir kiek?
- Ar paslaugos veiksmingos? Lengvai ir laiku prieinamos ir pasiekiamos visoms šeimoms, kurioms jų reikia?
- Kokių paslaugų trūksta ir kokios yra galimybės jas kurti? Kokių papildomų resursų reikia?

Pačios šeimos ir vaikai **privalo** dalyvauti vertinant paslaugas ir jų kokybę.

---

## Tinkamų globos aplinkų kūrimas

Turi būti sudarytos tinkamos sąlygos: savanoriškai globai giminaičių šeimose; savanoriškai globai ne giminaičių šeimose; įvairių formų profesionaliai globai; palydimajai globai. Globėjai ir įvaikintojai turi turėti galimybę gauti nuolatinę nemokamą pagalbą ir paslaugas – psichologinę pagalbą, socialines paslaugas, atokvėpio paslaugą ir kitas paslaugas, priklausomai nuo jų ir globojamo vaiko poreikių.

---

## Nuolatinis darbas su bendruomene ir bendruomenės jautrinimas

Įrodyta, kad dažnai pagalba šeimai ir vaikui yra nesėkminga ne tik dėl pagalbos ir teikiamų paslaugų turinio ar kokybės, o dėl bendruomenės gebėjimo priimti ir palaikyti šeimą/vaiką, sukuriant papildomą paramos tinklą, stokos. Kuo daugiau bendruomenėje su rizika susiduriančių šeimų ir vaikų stigmatizavimo, atstūmimo, diskriminacijos, patyčių, tuo labiau mažėja teikiamos pagalbos poveikis ir sėkmė. Tas pasakytina ir apie bendruomenėse dirbančius specialistus. Iš praktinio darbo žinomi atvejai, kai šeimos, globėjai nesikreipia pagalbos į vietines tarnybas, kadangi bijo, kad apie jų problemas ir sunkumus žinos visa bendruomenė. Žmogiškasis faktorius yra vienas iš svarbiausių teikiamos pagalbos ir paslaugų sėkmės aspektų.

Bendraujant su vietiniu lygmeniu dirbančiais specialistais, daugelis jų pastebi, kad kartais šeimos, susiduriančios su didele rizika, vengia kreiptis pagalbos, kadangi išgyvena gėdos, baimės jausmus, ypatingai dėl neigiamo požiūrio iš kitų bendruomenės narių. Todėl paslaugų plėtros ir kokybės didinimo sėkmei reikšmingą įtaką turi tai, kiek bendruomenė yra įtraukiama į socialinių problemų sprendimą ir kiek yra investuojama į diskriminacinių, stereotipinių nuostatų keitimą, stigmatizacijos ir socialinės atskirties mažinimą. Bendruomenės nariai, kuriems būtina keisti nepriimtinas elgsenas ir gyvenimo būdą turi turėti saugią, priimančią ir neteisiančią erdvę, kurioje jie gali išbandyti naujus įgūdžius ir elgesio modelius. Tokia erdvė turi būti jų pačių bendruomenė, kuri padeda ir stiprina motyvaciją keistis, suteikia teigiamą grįžtamąjį ryšį dėl pozityvių pokyčių.

---

## Investicijos į specialistus

Vienas iš svarbiausių efektyvių paslaugų komponentų – tai specialistai, kurie tas paslaugas teikia. Specialistai turi būti tinkamai aprūpinti, kad galėtų efektyviai atlikti savo darbą – jie turi turėti visas priemones, būtinas paslaugai suteikti; apsaugos mechanizmus dirbant padidintos rizikos aplinkose; galimybę nuolat atnaujinti savo žinias ir stiprinti kompetencijas. Taip pat, būtina užtikrinti tinkamas sąlygas specialistų psichosocialinei sveikatai stiprinti – specialistai privalo turėti nuolatines supervizijas, galimybes gauti konsultacijas dėl sudėtingų atvejų savo darbe. Tuo pačiu, specialistai turi turėti saugią aplinką išsakyti savo nuomonę ir poreikius paslaugų teikimo procese – kokių priemonių jiems reikia darbui; kas nesiseka ir kokios pagalbos jiems reikėtų; ką reikėtų keisti paslaugų teikimo procese ir pan. Į šiuos poreikius būtina reaguoti atrandant galimybes juos tenkinti. Nesėkmės paslaugų teikimo procese turi būti vertinamos kaip pamokos, iš kurių galima pasimokyti ir keisti neefektyvius veiklos būdus, o ne kaip priežastis bausti. Taip formuojama aplinka, kuri skatina keistis ir nuolat mokytis, o ne slėpti problemas.

Deinstitucionalizacijos procese svarbu įvertinti, kokias kompetencijas turi specialistai ir kokių kompetencijų jiems trūksta teikti paslaugas naujomis sąlygomis. Trūkstamos kompetencijos turi būti formuojamos suteikiant specialistams atitinkamus mokymus, konsultacijas ir kitą būtiną pagalbą. Taip pat, specialistai turi būti iš anksto ir aiškiai informuojami apie savo naują vaidmenį vaiko apsaugos sistemoje. Jie privalo turėti galimybę išsakyti savo nuogąstavimus, poreikius ir pasiūlymus, į kuriuos turi būti atsižvelgta. Tai mažina stresines situacijas ir pasipriešinimą pertvarkai.

Taip pat, siekiant deinstitucionalizacijos sėkmės, būtina numatyti pagrįstus ir pakankamus finansinius bei materialinius išteklius pokyčiams įgyvendinti.

# KOKIAIS ATVEJAIS VAIKAS NEGALI LIKTI SAVO ŠEIMOJE?

Deinstitucionalizacija orientuojasi į tokios pagalbos ir paslaugų šeimai ir vaikui sistemos sukūrimą, kad vaikas savo biologinių tėvų globą praranda tik kraštutiniais atvejais. Svarbu atskirti tuos atvejus, kai vaikas privalo būti išimtas iš šeimos ir tuo, kai išėmimas yra vaiko teisių pažeidimas.

Vaikas turi būti išimtas iš šeimos, kai situacija šeimoje sukuria realų pavojų jo gyvybei ir/ar sveikatai, pvz., tai seksualinė prievarta šeimoje, fizinis smurtas, ilgalaikė nepriežiūra ir visiškas vaiko poreikių ignoravimas, ir pan.



Išėmus vaiką iš šeimos, pagrindinis siekis yra pašalinti rizikos faktorius, dėl kurių vaiko gyvybei ir/ar sveikatai kilo realus pavojus ir grąžinti vaiką jo biologiniams tėvams. Tam turi būti skirtos visos būtinos priemonės ir užtikrintas intensyvus, šeimos ir vaiko poreikius atitinkantis darbas. Tik kraštutiniais atvejais, kai net sutelkus pagalbai šeimai visus galimus išteklius, nėra jokių pokyčių, turi būti svarstoma nuolatinė vaiko globa kitoje aplinkoje.

# KOKIAIS ATVEJAIS VAIKO IŠĖMIMAS IŠ ŠEIMOS YRA JO TEISIŲ PAŽEIDIMAS?

Visi atvejai, kai šeima nesugeba užtikrinti vaiko poreikių dėl tam tikrų resursų stokos yra atvejai, kai pagalba šeimai turi būti teikiama neišimant vaiką iš šeimos. Dažnai su ribotomis galimybėmis tenkinti vaiko poreikius susiduriama dėl skurdo, ribotų pajamų ar pasikeitusių šeimos gyvenimo sąlygų. Visais šiais atvejais vaiko išėmimas iš šeimos yra vaiko teisių pažeidimas. Pagalba vaikui nėra siekis pakeisti jo artimąją aplinką kita, kad vaikas gyventų geresnėmis materialinėmis sąlygomis.

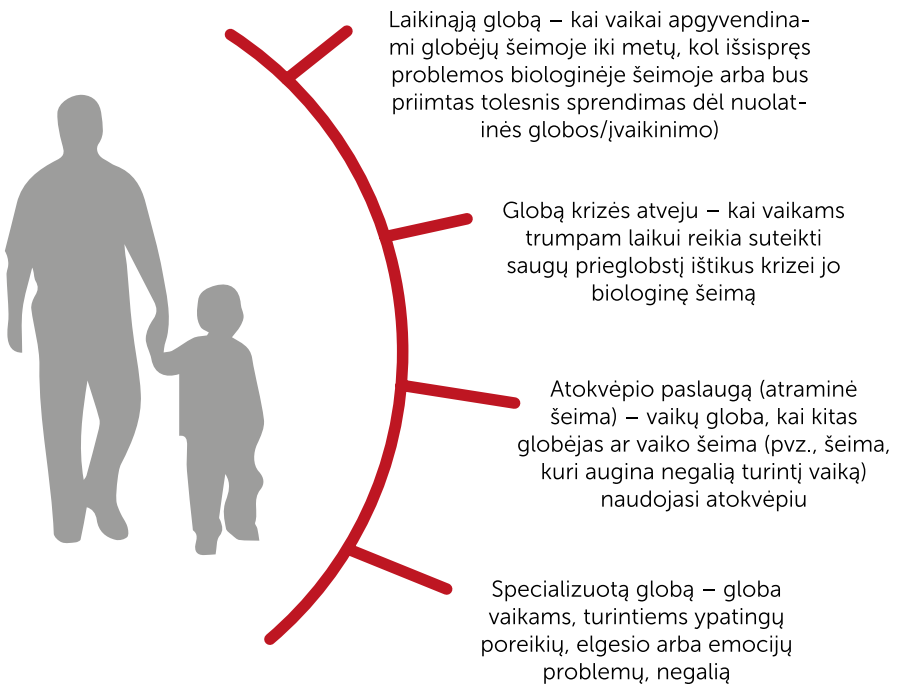


Šeimai turi būti suteikta visa reikalinga pagalba, parama ir paslaugos, kurios užkirstų kelią sudėtingos situacijos ar bręstančios krizės gilėjimui, kuris veda prie vaiko išėmimo iš šeimos. Jei paslaugų trūksta, kad tinkamai padėti šeimai ar jos neveiksmingos – būtina kurti naujas arba aiškintis neefektyvumo priežastis, nes vaiko išlaikymas šeimoje yra pagrindinis deinstitutionalizacijos siekis.

# EFEKTYVIOS VAIKO GLOBOS APLINKOS

Vienas iš svarbiausių deinstitutionalizacijos komponentų – tai aplinkos, kurios gali užtikrinti kokybišką globą vaikams, kurie turi būti išimti iš šeimos ir vaikams, kurie jau auga institucijose. Šiuo atveju šalyje turi atsirasti ir naujos globos formos, tokios kaip pvz., profesionali globa. Kodėl ji yra svarbi? Išėmus vaiką iš šeimos, svarbiausi yra du aspektai: 1) pagrindinis siekis yra grąžinti vaiką atgal į jo biologinę šeimą, tuo pačiu 2) apsaugant jį nuo gyvenimo institucijoje, kol jis negali gyventi ir augti su savo tėvais. Abu šiuos aspektus gali patenkinti profesionalūs (socialiniai) globėjai, kurie suteikia vaikui laikiną saugią aplinką, kol jis negali grįžti į savo namus.

## Profesionalus (socialinis) globėjas teikia:



Kita svarbi globos forma yra **palydimoji globa**. Tai ilgalaikė kompleksinė pagalba jauniems žmonėms, kurie pradeda savarankišką gyvenimą išėję iš institucijos arba globėjų šeimos, šeimynos, o taip pat ir rizikos grupės šeimų (SOS vaikų

kaimų Lietuvoje draugija, 2016). Palydimoji globa gali apimti ir apgyvendinimo paslaugą, kai tokios reikia jaunam žmogui. Pagrindinis tikslas yra siekis padėti jaunam žmogui įsitvirtinti gyvenime ir išmokti būtinų įgūdžių, kurie padėtų jam sėkmingai tvarkytis su kasdienio gyvenimo užduotimis ir iššūkiais.

Deinstitucionalizacija – kaip dažnai neteisingai manoma – nereiškia, kad šalyje visiškai nebeliks institucijų. Tačiau turi keistis jų forma ir darbo su vaikais bei jiems teikiamų paslaugų turinys, siekiant užtikrinti vaiko apsaugą bei šalinti esamus vaiko teisių pažeidimus institucijose. Tokiu tikslu didelės globos institucijos yra keičiamos **bendruomeniniais globos namais**, kurie užtikrina vaikų integraciją į vietos bendruomenę, sudaro galimybę augti aplinkoje, kuri yra labiau artima šeimos aplinkai. Tačiau kuriant bendruomeninius globos namus yra svarbūs keli aspektai:

- bendruomeniniai globos namai nereiškia vaikų perkėlimo iš vienos institucijos (patalpų) į kitą instituciją (patalpas). Jei užtikrinimas tik šis aspektas – gauname tą pačią institucinę globą, tik mažesniais plotais.
- Turi keistis darbo su vaikais turinys ir jiems prieinamos paslaugos. Vaikai turi būti mokomi svarbiausių gyvenimo įgūdžių – gebėjimo valdyti asmeninį biudžetą, ruošti maistą, tvarkytis buityje, kurti ir palaikyti pozityvius tarpasmeninius santykius ir pan. Turi būti užtikrintas jų lytinis švietimas ir pasirengimas šeimai, kurios teigiama modelio jie neturėjo.
- Būtina atsiminti, kad naujoje aplinkoje, kai vaikai perkeliama gyventi pvz., į butą, vaikai susiduria su situacija, kurios jie negeba valdyti. Globos institucijoje jie turėjo pagamintą maistą, nuolatinę auklėtojų priežiūrą, t.y., labai aiškią, kitų kuriamą ir kontroliuojamą struktūrą. Tuo tarpu bendruomeninėse globos namuose tokios struktūros dažnai trūksta – vaikai gauna laisvę ir nekontroliuojamą aplinką, kuriai suvaldyti jie neturi būtinų įgūdžių. Paprastai tariant – kaip vaikas iki tol gyvenęs su nuolatine priežiūra ir neturėjęs erdvės išmokti atsakomybės bei gyvenimo įgūdžių gali gyventi visiškai laisvoje aplinkoje, kur atsakomybė yra sėkmės garantas? Todėl gyvybiškai būtinas yra vaikų ruošimas gyventi naujomis sąlygomis, apsaugant juos nuo galimų rizikų – neplanuoto nėštumo, netinkamų draugysčių ir įsitraukimo į socialiniai nepriimtina veiklą, kt.
- Specialistai, dirbantys su vaikais naujose aplinkose taip pat turi būti ruošiami teikti paslaugas pasikeitusiomis sąlygomis. Specialistai turi ugdyti, mokyti ir

padėti vaikams naujomis sąlygomis, ir būti pasiekiami vaikams bet kuriuo paros metu, bet kurią savaitės dieną, o ne tik nustatytomis valandomis. Gali būti, kad pirmaisiais metais specialistai turės gyventi nuolat su vaikais naujoje aplinkoje, kol vaikai nesusiformuos būtinų įgūdžių, užtikrinančių jų gebėjimą priimti saugius sprendimus gyvenime.

Paslaugos, pagalba ir parama turi būti užtikrinta taip pat ir globėjams bei įvaikintojams. Savivaldybių sprendimai deinstitutionalizacijos procese rodo, kad šiuo metu siekdamos didinti bendruomenės narių motyvaciją globoti vaikus, jos didina finansinę paramą (išmokas) globėjams. Tačiau sėkminga vaiko globa globėjų šeimoje yra galima tik tuo atveju, jei yra užtikrinami šie trys komponentai:





# VAIKŲ DALYVAVIMAS

Deinstitucionalizacija – tai procesas, kurio metu yra sprendžiamas vaikų likimas. Todėl šio proceso planavimas, įgyvendinimas ir stebėseną turi būti vykdoma kartu su vaikais, užtikrinant aktyvų jų dalyvavimą. JT Vaiko teisių konvencijos 12 str. nurodoma, kad vaikai turi teisę dalyvauti sprendimų, kurie yra tiesiogiai susiję su jų gyvenimu, priėmimu; jų nuomonė turi būti išklaudyta ir į ją turi būti atsižvelgta.

Todėl pvz., perkelti vaikus iš globos institucijų į bendruomeninius globos namus būtina sudaryti galimybę vaikams išsakyti savo nuomonę ir pasiūlymus dėl naujų gyvenimo sąlygų. Jei tokia galimybė vaikams neužtikrinama – yra pažeidžiama vaiko teisė į dalyvavimą.

Prieš iškeliant vaikus į bendruomeninius globos namus, jiems turi būti suteikta informacija ir kartu su jais aptarta:

- Kur gyvens vaikai ir kaip pasikeis jų gyvenimas? Kodėl vaikai turi persikelti į naują vietą? Ką vaikai apie tai galvoja? Dėl ko nerimauja?
- Kas vaikams svarbiausia? Kaip jie jaučiasi?
- Ar jie turės pereiti į naują mokyklą? Ar galės toliau gyventi su savo draugais, ar bus išsaugoti jų globos namuose susiformavę ryšiai? Kaip?
- Kur bus jų seserys ir broliai?
- Kokios papildomos pagalbos ar informacijos vaikams reikia?
- Kokių specifinių interesų ir poreikių jie turi?
- Kas bendraus su vaikais – kurie specialistai? Kas jie yra ir kokie yra jų kontaktiniai duomenys? Kaip dažnai jie lankysis pas vaikus ir kokią pagalbą teiks? Koku būdu vaikai gali susiekti su specialistais kitu laiku?
- Kaip vaikams galima palengvinti kraustymo(si) ir adaptacijos procesą?
- Taip pat, būtina patikslinti, ar vaikai teisingai suprato visą informaciją.

Vaikai privalo turėti galimybę išsakyti savo pasiūlymus ir norus, į kuriuos būtina atsižvelgti. Tai nereiškia, kad privalome sutikti su viskuo, ką sako ar nori vaikai, bet: turime informuoti vaikus, kodėl priimtas vienas ar kitas sprendimas; paaiškinti, kodėl neįmanoma įgyvendinti jų pasiūlymo. Vaikai turi jaustis svarbūs ir išgirsti. Juk tai – jų gyvenimas.



Asociacija „**NVO VAIKAMS KONFEDERACIJA**“ – tai skėtinė organizacija Lietuvoje, jungianti beveik 80 vietinių, nacionalinių ir tarptautinių nevyriausybinų organizacijų, dirbančių su vaikais ir dėl vaikų. NVO vaikams konfederacija savo veiklą vykdo nuo 2005 m., ir yra nevyriausybėnė, ne pelno organizacija.

Pagrindinis Konfederacijos tikslas – stebėti Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje ir teikti pasiūlymus dėl vaiko teisių šalyje įgyvendinimo ir apsaugos gerinimo. Konfederacija rengia alternatyvias ataskaitas Jungtinėms Tautoms dėl vaikų situacijos šalyje, teikia pasiūlymus valstybei vaiko gerovės klausimais. Taip pat, Konfederacija atstovauja jungiamų organizacijų interesams, rengia ir įgyvendina projektus, kurių tikslas – užtikrinti įvairiapusę vaiko gerovę.

Konfederacijos atstovai aktyviai dalyvauja įvairiuose mechanizmuose ir darbo grupėse, per kurias siekia įtakoti tinkamų sprendimų, užtikrinančių apsaugotą vaikystę ir visapusę pagalbą šeimai, priėmimą. Konfederacija yra: Vaiko gerovės tarybos (prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) narė; Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2020 metų veiksmų plano tarpinstitucinės stebėsenos grupės narė; Nevyriausybinų organizacijų tarybos narė, kt.

Kontaktiniai duomenys:

Asociacija „NVO vaikams konfederacija“,

Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius

elena\_urb@yahoo.com

<http://www.nvovaikamskonfederacija.lt>

+370 682 57 357



nvovaikamskonfederacija

**ŽIBURIO FONDAS** (Lighthouse Foundation Lithuania) – tai nevyriausybinė, nepolitinė, nereliginė ir ne pelno organizacija, tarptautinio European Lighthouse Foundations Network tinklo tikrasis narys. Tinklas jungia vaikams ir jaunimui dirbančius fondus Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Vokietijoje.

Žiburio Fondo veiklos tikslas – apsaugoti vaikystę nuo institucinės žalos, teikiant paslaugas ir individualią paramą vaikams, kuriems institucinės globos rizika didžiausia, ir jų globėjams bei įtėviams.

Žiburio Fondas teikia įvairiapusę pagalbą ir paslaugas globėjams ir įtėviams, bei jų šeimose augantiems vaikams, siekiant užtikrinti vaikų saugią bei sveiką vaikystę šeimai artimoje aplinkoje. Globėjams ir įtėviams padedama sėkmingai spręsti vaikų auklėjimo ir ugdymo iššūkius, krizines situacijas, vaiko adaptacijos sunkumus, trauminius išgyvenimus. Konsultacijos, mokymai pagal GIMK programą ir kitos paslaugos taip pat yra teikiamos asmenims, svarstantiems galimybę tapti globėjais ar įtėviais. Visos Fondo teikiamos paslaugos yra nemokamos. Nors vaikystė turi būti gražiausias žmogaus gyvenimo tarpsnis, vaikams, su kuriais dirba Žiburio Fondas reikalinga ilgalaikė pagalba. Tai vaikai, kuriems būtina pasveikti nuo savo vaikystės ir iš naujo išmokti pasitikėti juos supančiu pasauliu.

Savo veikloje Žiburio Fondas vadovaujasi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Tai plačiausiai ratifikuotas žmogaus teisių instrumentas, kuris apibrėžia valstybės įsipareigojimus vaikams užtikrinti jiems palankią aplinką gyventi, augti ir džiaugtis vaikyste. Žiburio Fondas prisideda prie valstybės politikos formavimo, vykdydamas vaiko teisių įgyvendinimo stebėseną, teikdamas pasiūlymus dėl vaiko gerovės politikos gerinimo.

Kontaktiniai duomenys:

„Žiburio“ labdaros ir paramos fondas  
A. Vienuolio g. 4, LT-01104 Vilnius  
info@ziburio-fondas.lt  
www.ziburio-fondas.lt  
+370 610 43 648



Viešoji įstaiga „**VISUOMENĖS RAIDOS IR VYSTYMO SI INSTITUTAS**“ yra ne pelno siekianti organizacija, kurios pagrindinis tikslas – prisidėti prie tvarios visuomenės plėtros. Tai – ekspertų grupė, siekianti pritaikyti ilgalaikę asmeninę profesinę patirtį ir praktinėje veikloje įgytas kompetencijas pilietinių teisių ir laisvių, šeimos aplinkos ir alternatyvios priežiūros, sveikatos apsaugos ir gerovės, švietimo, laisvalaikio, kultūrinės veikos sričių stiprinimui ir plėtrai, papildomų išteklių pritraukimui bei gyvenimo kokybės didinimui.

Institutas siūlo įvairiapusę pagalbą, priklausomai nuo konkrečių poreikių – konsultacijas, mokslinių tyrimų bei galimybių studijų rengimą, mokymus teisiniais, finansų valdymo, kt. klausimais, metodinės medžiagos rengimą. Institutas sėkmingai organizuoja mokymus valstybės tarnautojams, statutiniams valstybės tarnautojams, vietos bendruomenėms ir privačioms įstaigoms. Esant poreikiui, Institutas sudaro paslaugų teikimo sutartis su lektoriais iš įvairių Lietuvos universitetų, viešojo ir privataus sektoriaus ekspertais, koučingo specialistais, verslo vadybos ir komunikacijos treneriais.

Mūsų siūlomos paslaugos remiasi išskirtinai ekspertų praktine patirtimi rengiant ir įgyvendinant nacionalinius, tarptautinius, Europos Sąjungos projektus socialinėje, kultūros, ūkio, kitose srityse, bendradarbiaujant su viešojo administravimo, verslo, nevyriausybinio sektoriumi, plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą, rengiant metodinę medžiagą, organizuojant ir vykdant mokymus, dalyvaujant viešojoje politikoje, akademinės bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų veikloje.

Organizuodami mokymus ir teikdami kitas paslaugas orientuojamės į praktinę paramą bendruomenei, į praktikoje pritaikomų įgūdžių formavimą, ir į konkrečius rezultatus.

Kontaktiniai duomenys:

Viešoji įstaiga „Visuomenės raidos ir vystymosi institutas“

audravis@gmail.com

+370 699 93 745



# **PROJEKTAS VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ TARNAUTOJŲ GEBĖJIMŲ STIPRINIMAS DEINSTITUCIONALIZACIJOS SRITYJE, REMIANTIS GERĄJA NORVEGIJOS PATIRTIMI**

Atsižvelgiant į deinstytucionalizacijos proceso sudėtingumą ir kompleksiškumą, svarbu sutelkti įvairių sričių ekspertus bendram darbui, kuris užtikrins geriausius sprendimus vaikams ir šeimoms. Būtina stiprinti valstybės ir savivaldybių atstovų kompetencijas, kurios padėtų kurti efektyvią pagalbos šeimai ir vaikui sistemą, ir užkirstų kelią grėsmei, kad deinstytucionalizacija viso labo bus perėjimas nuo didesnių prie mažesnių institucijų.

Siekiant padėti nuosekliai planuoti perėjimą nuo institucinės globos prie paslaugų bendruomenėje, ypatingai vietiniu lygmeniu, o taip pat užtikrinti, kad bus plėtojamos tinkamos alternatyvos vaikams, likusiems be tėvų globos ar kuriems iškila grėsmė patekti į uždaro tipo institucijas, asociacija „NVO vaikams konfederacija“, kartu su projekto partneriais „Žiburio“ labdaros ir paramos fondu, viešąja įstaiga „Visuomenės raidos ir vystymosi institutas“ bei Norvegijos partneriu Fyrlykta NO 2015 m. rugpjūčio mėn. pradėjo vykdyti projektą „Valstybės ir savivaldybių tarnautojų gebėjimų stiprinimas deinstytucionalizacijos srityje, remiantis gerąja Norvegijos patirtimi“ (projekto Nr. LT-NOR-LT10-VRM-01-K-02-007). Projektas vykdomas su finansine Norvegijos parama. Bendra paramos suma – 170.045,98 EUR.

Projektas įgyvendinamas pagal 2009–2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo programą LT10 „Gebėjimų stiprinimas ir institucinis valstybės, paramos gavėjos, ir Norvegijos viešųjų institucijų, vietos ir regioninės valdžios bendradarbiavimas“ (administruojanti institucija – Centrinė projektų valdymo agentūra). Programos tikslas – prisidėti prie regioninės politikos tikslų įgyvendinimo perteikiant Norvegijos Karalystės žinias ir gerąją patirtį Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms ir stiprinant gebėjimus bei bendradarbiavimą.

Projekto tikslinė grupė – valstybės ir savivaldybių tarnautojai. Projekto įgyvendinimo laikotarpis: 2015 m. rugpjūčio-2016 m. birželio mėn.

Projekto tikslas – stiprinti valstybės ir savivaldybių tarnautojų gebėjimus deinstitucionalizacijos srityje, remiantis gerąja Norvegijos patirtimi.

### **Projekto veiklos:**

- 2 pažintiniai vizitai į Norvegijos Karalystę
- lyginamoji Norvegijos ir Lietuvos vaiko globos studija
- informacinė medžiaga apie deinstitucionalizaciją
- 1 gerosios patirties sklaidos seminaras
- 6 mokymai deinstitucionalizacijos tema
- tarptautinė konferencija

### **Projekto geografija**

1. Anykščių raj. savivaldybė
2. Elektrėnų raj. savivaldybė
3. Jurbarko raj. savivaldybė
4. Mažeikių raj. savivaldybė
5. Rokiškio raj. savivaldybė
6. Širvintų raj. savivaldybė
7. Švenčionių raj. savivaldybė
8. Ukmergės raj. savivaldybė
9. Utenos raj. savivaldybė
10. Vilniaus raj. savivaldybė

